

Az energetikai szektor közpolitikai és stratégiai kihívásai

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Magyarország és az energiahasználat általában	4
2. 1. <i>Az Európai Unió energiainportja</i>	<i>4</i>
2. 2. <i>Magyarország energiája</i>	<i>6</i>
3. Az állam szerepe az energiaszektor szabályozásában általában.....	7
3.1. <i>Az energiaszektor helye a közigazgatásban.....</i>	<i>8</i>
3. 2. <i>Jogi szabályozás Magyarországon általánosságban.....</i>	<i>9</i>
3. <i>Az energetikai igazgatás szervezetrendszere hazánkban</i>	<i>11</i>
4. <i>Hazai energiaszektor árának szabályozási rendje</i>	<i>12</i>
4. Magyarország energetikai közpolitikája	15
4. 1. <i>A Nemzeti Energiastratégia alapelvei</i>	<i>16</i>
4. 2. <i>Általános célok.....</i>	<i>20</i>
5. Az Európai Unió energiapolitikája.....	20
5. 1. <i>Jogalap</i>	<i>21</i>
5. 2. <i>Az Európai Unió közpolitikájának fő céljai</i>	<i>21</i>
5. 3. <i>Tiszta energia minden európainak.....</i>	<i>23</i>
5. 4. <i>Az Európai Zöld Megállapodás</i>	<i>24</i>
6. Az uniós jog és a magyar jog kapcsolata	25
6. 1. <i>Kötelezettségzegési eljárás Magyarország ellen</i>	<i>26</i>
7. Aktuálpolitikai kitekintés	27
7. 1. <i>Az energiaválság idővonala</i>	<i>27</i>
7. 2. <i>Magyarország kapcsolata Oroszországgal</i>	<i>28</i>
7. 3. <i>Az orosz-ukrán konfliktus hatásai az energiaszektorban</i>	<i>29</i>
8. Összegzés	32
Felhasznált irodalom	34
Normatív források.....	34
Internetes források.....	34

„A jelenlegi pénzügyi világválságra való tekintettel az energiaköltségek csökkentése érdekében átmenetileg kikapcsoljuk a fényt az alagút végén.”¹

1. Bevezetés

Az energia és energiahasználat az életünk elengedhetetlen része a 21. században, mindennapjainkat körbe öleli, és komoly problémákba ütköznénk teendőink elvégzése során energia nélkül. Nem köztudott viszont, hogy az energiaszektor milyen sokoldalú szabályozást igényel, az energia előállításától vagy országba való beszállításától kezdve, egészen annak lakossági fogyasztókhöz való eljuttatásáig vagy árának megállapításáig. Dolgozatom célja, hogy átfogó képet alkossak az olvasóban a hazai energiahasználatról, és az ágazatban megjelenő szabályozási és közpolitikai kihívásokról - különös figyelmet fordítva az állami és közigazgatási beavatkozás eszközrendszerére, valamint az ágazati közpolitikák európai uniós vonatkozásaira.

Dolgozatom témájának kiválasztásakor még nem is gondoltam volna, hogy mára mennyire égető probléma lesz az energiaszektor, valamint az energia ára. A fent idézett sorok a manapság tapasztalható kilátástalanságot érzékeltetik, ezáltal utalva az ősszel megjelenő energiaválságra, valamint az orosz-ukrán háború kirobbanásának külpolitikára és energiaszektorra gyakorolt hatásaira is. A helyzet jelenleg konstans változik, előre tervezni képtelenség. A status quo miatt dolgozatom további célja betekintést nyújtani az energiaválság idővonalába, valamint az orosz-ukrán háború energiaszektorra gyakorolt hatásaiba is.

A dolgozat elején a téma kontextusba helyezése érdekében ismertetem a magyar energiahasználatot általánosságban, az Európai Unió energiaimportját és annak arányait, elemzem a magyar energiafelhasználás, az energiaimport- valamint előállítás viszonyát, illetve fontos szempontként megvizsgálom Magyarország energiafüggőségének mértékét is. A magyar szabályozás tárgyalása során kitérek az állam energiaszektorba való beavatkozásának szükségességére, okaira, valamint annak közigazgatás által való megoldására, és annak módjára, az energiaszektor hatósági szervezetrendszerére. A magyar és Európai Unió közpolitikák bemutatásával folytatom, amelynek során a két célrendszer közötti különbségekre világítok rá. A téma vizsgálata során, mint már említettem, a politikai oldalak vizsgálata is

¹ Graffiti, ismeretlen szerző.

elmaradhatatlan szempont, azok égető aktualitása miatt. Így dolgozatomban kitérek a rezsicsökkentés kérdéskörére, az energiaárak szabályozására, az energiaválságra, annak okaira, lehetséges következményeire, valamint az orosz-ukrán háború kirobbanása által megjelenő lehetséges embargóra, annak hatásaira is.

2. Magyarország és az energiahasználat általában

Az energiahasználat mára már a mindennapi életünk részét képezi a 21. század Közép-Európájában. A téma alapos körüljárása érdekében először fontosnak tartom megvizsgálni az energiaszektor szabályozását megkívánó tényeket, így az energiafelhasználás mértékét, az import mértékét (az Európai Unió és Magyarország viszonylataiban), Magyarország energia előállításának és importjának arányát, és végül Magyarország importfüggőségét az energiaszektorban. Mivel, ha nincs energia és nincs energiafogyasztás, nincs szükség szabályozásra sem. Elsőként a nagyobb kategóriát, azaz az Európai Unió energiainportját mutatom be.

2. 1. Az Európai Unió energiainportja

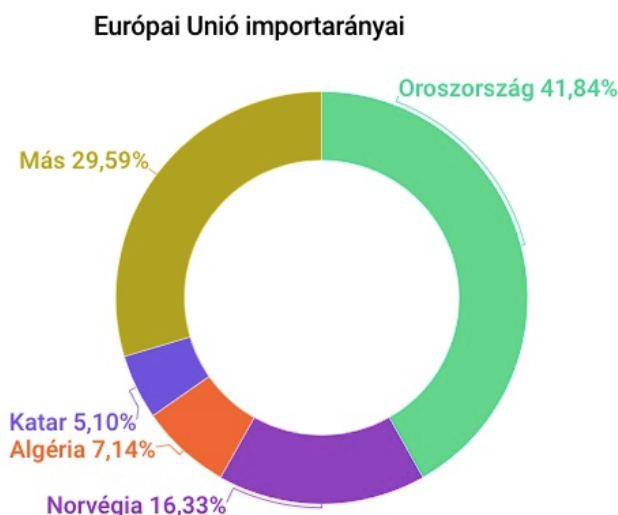
Magyarország 2004 óta az Európai Unió tagja, számos megállapodás köti az Unióhoz és harmadik országokhoz ezáltal. Az Európai Unió politikái nagy arányban meghatározzák a hazai politikát, ezért fontosnak tartom bemutatni az Európai Unió energiainportjának rendszerét is. A politikákról bővebben a későbbiekben ejtek szót.

Az Európai Unióban általánosságban nagy kihívást jelent az egyre növekvő energiaigény és energiafelhasználás fedezése. Ezt termeléssel oldották meg eddig, viszont jelenleg importra is kényszerülnek a tagállamok. ²

Saját felhasználásra tehát az Európai Uniónak szüksége van a harmadik országok segítségére, importjára. 2019-ben a legtöbbet importált termékek a kőolajszármazékok voltak (így a nyers olaj is, ami a legnagyobb hányadot adta ehhez a számhoz), ez az Európai Unióba importált energia kétharmad részét adta, ezt 27 %-os aránnyal a gáz, majd 6 %-kal a fosszilis üzemanyagok követték.

² <https://www.iea.org/fuels-and-technologies/gas> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 01]

Az Európai Unió legfőbb energiaellátója Oroszország, mind a kőolaj, földgáz és fosszilis üzemanyagok tekintetében. A földgáz 41,1 %-ban Oroszország, 16,2 %-ban Norvégia, 7,6 %-ban Algéria, 5,2 %-ban Katar importjából származik.³ Az alább látható ábrán ezeket az adatokat szemléltetem. A diagramban jól megfigyelhető, hogy Oroszország több, mint egyharmad arányban importál az Európai Unió tagállamainak.

Forrás: saját szerkesztés

A kőolaj tekintetében Oroszország szintén a legnagyobb importőr - 26.9 %-kal-, Irak, Nigéria, Szaúd-Arábia, Kazahsztán és Norvégia kisebb arányokkal követi a sorban (max. 9%). Az elaprózódás oka az, hogy az Unió energiaellátása veszélybe kerülhetne, ha a szektor importja egy beszállító kezében koncentrálódna, mivel ez teljes kiszolgáltatottságot jelentene.

A szilárd (fosszilis) energiahordozók legnagyobb beszállítója arányaiban szintén Oroszország, amely állam 46.7 %-ot importál az Európai Unióba. Az Amerikai Egyesült Államok 17.7 %-át, Ausztrália 13.7 %-át adja az energiának. Ezt a terméket Kolumbiából és Észak-Afrikából is szállítják az EU területére.⁴

Az Európai Unió tagállamaiban különböző minták figyelhetőek meg az energiaszektor illetően is, így példának okáért a kőolaj származékú termékek 80 %-a import Ciprusban, Máltán, Görögországban és Svédországban, a földgáz több, mint harmada import Ausztriában,

³ <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html#carouselControls?lang=en> [Letöltés dátuma: 2021.12.28]

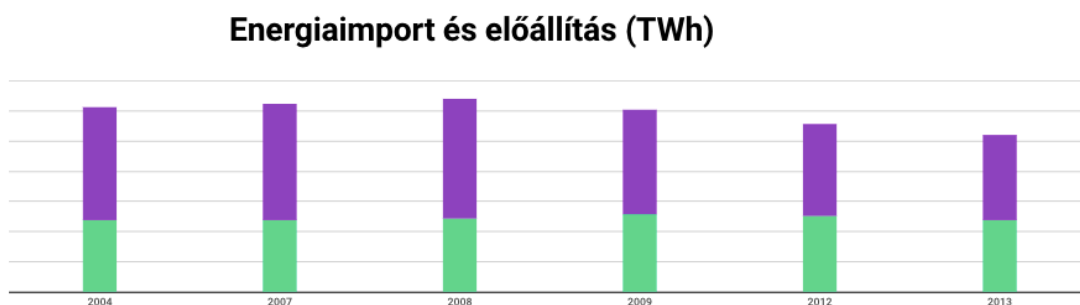
⁴ Adatok: EUROSTAT, <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html#carouselControls?lang=en> [Letöltés dátuma: 2021.12.28]

Magyarországon, Olaszországban és Szlovákiában, a fosszilis energiahordozók tekintetében pedig nagyjából 20 % import Lengyelországban és Szlovákiában.⁵

Ezen eltérés miatt a következőekben Magyarország energiájának helyzetét vizsgálom meg.

2. 2. Magyarország energiája

Az energiafelhasználás hátterében az energia előállítása és az energia importja áll. Magyarország a felhasznált energia nagyjából felét teremti meg, a többi pedig behozatalból származik. Az ábrán 2004-2013-ig terjedő időintervallumban az import és előállítás aránya per capita mértékben látható. Megfigyelhető, hogy 2004-ben az előállítás 119 TWh és az import 186 TWh, 2013-ra pedig javuló tendenciával az import mértéke csökkent 140 TWh-ra, míg az előállítás mértéke stagnált. A legnagyobb eltérés 2008-ban volt megfigyelhető, amikor 122 TWh-t állított elő Magyarország, viszont 198 TWh mértékben importált volt az energia.

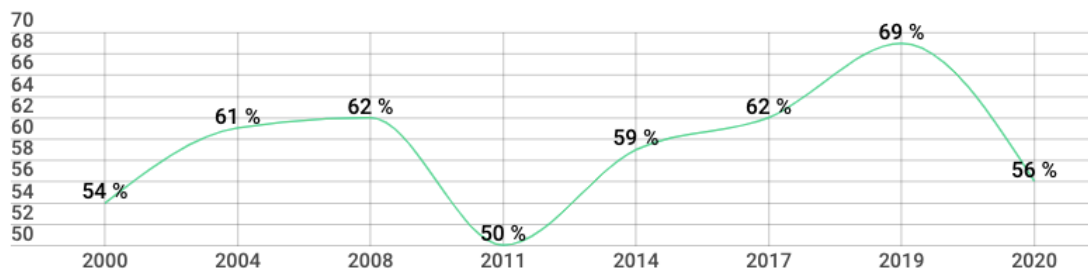
Forrás: saját szerkesztés

A fent megjelenített ábrából látszik, a Magyarország területén felhasznált energia nagyjából fele behozatalból származik. Amint a dolgozatom elején is említettem, az EU legjelentősebb importőre Oroszország – Magyarország importált energiájának 90 %-a (2020-as vizsgálat alapján) Oroszországból származik.

Ahogy az EU-s tagállamok, így Magyarország is importfüggőnek mondható, mivel az energiafelhasználásának több, mint felét behozatalból fedezi. Az alábbi ábrán ennek arányait vizsgáltam meg.

⁵ Adatok: EUROSTAT, <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html#carouselControls?lang=en> [Letöltés dátuma: 2021.12.28]

Magyarország energiaimport-függősége

Forrás: saját szerkesztés

Általánosságban az importfüggőség tekintetében egészen 2019-ig megfigyelhető volt egy növekvő tendencia, viszont ez a mérték 2020-ra 56 %-ra csökkent. Ez nem a felhasználás mértékének esését, hanem az előállított energia mértékének növekedését jelenti. A felhasználásról elmondható, hogy a koronavírus-járvány alatt, 2020-ra 100 GJ/ per capita mértékre emelkedett, tehát több energiát fogyasztunk, mint valaha. Magyarországon több erőmű is termel energiát, köztük példának okáért a Paksi Atomerőmű, a Komlói Fűtőerőmű, a Pécsi Hőerőmű, a Győri I. Fűtőerőmű és a Mátrai Erőmű.⁶ Ezek közül az atomenergia termelése mondható a legjelentősebbnek, a hazánkban termelt energia 52.67 %-át adja.⁷

3. Az állam szerepe az energiaszektor szabályozásában általában

Az energia forrásainak és felhasználásának, hazánk helyzetének megfigyelése után rátérhetünk az állam szerepének tárgyalására az energiaszektor szabályozásának tekintetében. Felmerülhet az a kérdés, hogy az állam miért avatkozik bele az energiaszektor szabályozásába, mivel ő maga nem előállítója a terméknek, azt piaci szereplők termelik. Az energiaszektor általánosságban egy iparághoz kapcsolódik, amelyet erős közjogi elteritetttség jellemez. A szabályozott iparágak esetében jellemzőek a szigorúbb szabályok, a kötelező elemek, a nagyobb hatósági felügyelet, az ellátási vagy épp szerződéskötési kötelezettség, mivel azok valamilyen közérdeket, nemzetgazdasági vagy stratégiai érdeket érintenek.⁸

⁶ <https://hugas.met.com/hu/energiapiaci-betekinto/magyarorszag-energiatermelese-fogyasztasa-eromuvek/8> [Letöltés dátuma: 2022.03.01]

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017D2112&from=HU>

⁸ <https://www.origo.hu/jog/20191213-ratky-es-tarsa-ugyvedi-iroda-energia-jog-energiasektor-tarsadalmi-elvaras.html> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 13.]

3. 1. Az energiaszektor helye a közigazgatásban

Az energiaszektor jogi szabályozása ágazati szinten a közjog, ezen belül a közigazgatás és az energetikai igazgatás keretén belül folyik. Az energetikai igazgatás a nemzetgazdasági igazgatás ága, így az állam feladata mindenekelőtt a villamosenergia-, gáz-, és távhőszolgáltatás ágazati piaci működésének befolyásolása, szabályozása, valamint hatósági és más eszközökkel való igazgatása.

Az energetikai igazgatás közszolgáltatási, illetve természetes monopólium jellegű.⁹ A következőkben e két jellemző kifejtésével folytatom.

A közszolgáltatás olyan közcélú, illetve közérdekű szolgáltatást jelent, amely egy nagyobb közösség minden tagjára nézve azonos feltételek mellett folyamatosan vehető igénybe. Az energetikai piacon megjelenő közszolgáltatások jellemzői, hogy a felhasználók alapvetően egyenlő feltételekkel vehetik igénybe a szolgáltatásokat, egyetemes és szabad hozzáféréssel rendelkeznek, valamint a szolgáltatás folyamatos, permanens. A közszolgáltatás működése szempontjából feltétlenül szükséges fogalmi elem, hogy az közösségi, állami tulajdon, amely állandó jelleggel nyújtott szolgáltatási, ellátási kötelezettséget vonz magával, az közszolgáltatási tartalmú, közjogi alapú állami beavatkozás és fennáll ezzel kapcsolatban a közösségi ellenőrzés.

A monopólium valamely tevékenység végzésére való kizárólagos jog.¹⁰ Természetes monopóliumról akkor beszélünk, amikor a monopólium technológiai tényezők miatt áll fenn, vagyis (az egyszerűsítés kedvéért) akkor, amikor egy piacot egyetlen cég lényegesen gazdaságosabban tud kiszolgálni, mint több vállalat vagy mint a többi vállalat.¹¹ Az állam monopóliuma az energiaszektor szabályozására áll fenn, mivel az állam, mint jogi személy energiát nem termel.

A közgazdaságtudományban általánosan elfogadott elméleti alapok szerint a gáz- és villamosenergia szolgáltatás természetes monopol tulajdonságokkal rendelkezik (egészen a piacnyitásig), amelynek indoka elsősorban az ágazat közszolgáltatás jellege, másodsorban az egységes átviteli hálózat üzemeltetésének feltételei (állami tulajdonban van, a hálózatépítés költségigénye kiemelkedően magas, technológiai-műszaki szempontból magas elvárásokat támaszt és nemzetközi együttműködést is igényel), valamint megemlítendő ok az ágazat magas

⁹ Borsa Dominika - Gyurita Rita - Hulkó Gábor: Az energetikai igazgatás p. 452.

¹⁰ <https://zanza.tv/fogalom/monopolium> [Letöltés dátuma: 2022.01.31]

¹¹ Borsa Dominika - Gyurita Rita - Hulkó Gábor: Az energetikai igazgatás p. 459.

állandó költségeinek aránya, ami aránytalanul megnehezíti az adott piacra való belépést, illetve a hosszú távú részvételt.

Az állam beavatkozása az energiaszektor szabályozásába szükséges és elengedhetetlen lépésnek volt tekinthető, mivel az védelmi mechanizmust alakított ki a szektor köré, állami monopóliummá téve azt.

3. 2. Jogi szabályozás Magyarországon általánosságban

Az energiaszektor jogi szabályozása ágazatonként történik, így külön szabályozás vonatkozik a villamos energiára, a földgázra és a távhőszolgáltatásra. Így a jogi szabályozás tekintetében a legfontosabb ágazati jogforrások a következők:

- a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény (Vet.),
- a földgázellátásról szóló 2008. évi XI. törvény (Get.), és
- a távhőszolgáltatásról szóló 2005. évi XVIII. törvény (Tszt.)¹²

A gáz - és villamosenergia-ipar területén a szabályozásnak 5 fő célja van. Elsődlegesen egy hatékonyan működő energiapiac kialakítása, és ezen keresztül a gazdasági versenyképesség segítése. A felhasználókra tekintettel célja egy objektív, átlátható és az egyenlő bánásmód követelményeinek megfelelő hozzáférés biztosítása, illetve a biztonságos (zavartalan és megfelelő minőségű, átlátható költségstruktúrájú) energiaellátás, és érdekeik hatékony védelme.

A szabályozás szem előtt tartja a globális felmelegedés adta problémákat, így szorgalmazza a fenntartható fejlődés megvalósítását, ennek érdekében az energiahatékonyság és energiatakarékosság elveinek érvényesítését is, főként a megújuló energiaforrások és a hulladékból nyert energia által. Ezt nagyon fontos szempontnak tartom, mivel a teljes mértékű megújuló energiákra való átállás biztonságot nyújtana Magyarországnak, az importfüggőségtől szakítaná el. Ez a célkitűzés ennek a nemzetgazdasági érdeknek első lépései közé tartozhat.¹³

A szabályozás a nemzetközi viszonyokra figyelemmel céljaként jelöli meg a magyar földgáz- és villamosenergiapiac Európai Unió integrációját, kiterjesztve a transzeurópai hálózatok létrehozására és fejlesztésére. A szabályozás ösztönző hatással bír a villamosenergia-

¹² Borsa Dominika - Gyurita Rita - Hulkó Gábor: Az energetikai igazgatás p. 460.

¹³ Borsa Dominika - Gyurita Rita - Hulkó Gábor: Az energetikai igazgatás p. 460.

rendszer együttműködési képességére is. Célja, hogy elősegítse az új hazai és nemzetközi, termelő-, szállító-, elosztó- és tároló-kapacitások és új hálózati infrastruktúra létesítését, illetve az új belépők megjelenését a villamosenergia- és földgázpiacra.

A távhőszolgáltatással kapcsolatban a szabályozás külön megnevez univerzális célokat, amelyek kulcsfontosságúak az élet és a fenntarthatóság szempontjából is. Így célja annak elősegítése, hogy a távhőszolgáltatást az élet-, az egészség- és a vagyonbiztonság, valamint a környezet és a természet védelmének érvényesülésével gazdaságosan, a nemzetgazdasági, a felhasználói, továbbá az energiatakarékossághoz fűződő érdekeknek és a műszaki-biztonsági előírásokban meghatározott követelményeknek megfelelően végezzék.¹⁴

Az általam általánosan felvázolt célok a törvényszövegekben megtalálhatóak, így példának okáért a Vet. is felsorolja azokat.

„1. § E törvény célja

- a) a gazdaság versenyképességének segítése a hatékonyan működő villamosenergia-versenypiac kialakításán keresztül,
- b) a fenntartható fejlődés érdekében az energiahatékonyság, az energiatakarékosság elveinek érvényesítése,
- c) a villamosenergia-hálózatokhoz – az objektív, átlátható és az egyenlő bánásmód követelményeinek megfelelő – hozzáférés biztosítása,
- d) a felhasználók biztonságos, zavartalan, megfelelő minőségű és átlátható költségszerkezetű villamosenergia-ellátása,
- e) a felhasználók érdekeinek hatékony védelme,
- f) a magyar villamosenergia-piac integrációja az Európai Unió egységesülő villamos energia piacaiba, különös tekintettel a transz-európai hálózatok létrehozására és fejlesztésére, valamint a villamosenergia-rendszer együttműködési képességének ösztönzésére,
- g) új termelő kapacitások és új hálózati infrastruktúra létesítésének, a villamosenergia-piacra új szereplőként belépők megjelenésének az elősegítése,
- h) a megújuló energiaforrásból és a hulladékból nyert energiával termelt villamos energia, valamint a kapcsoltan termelt villamos energia termelésének elősegítése.”¹⁵

¹⁴ Borsa Dominika - Gyurita Rita - Hulkó Gábor: Az energetikai igazgatás p. 461.

¹⁵ 2007. évi LXXXVI. törvény a villamos energiáról

3. 3. Az energetikai igazgatás szervezetrendszere hazánkban

Az energetikai piac hazánkban minisztériumi igazgatási szinten szabályozott, meghatározó közigazgatási-kormányzati szerve az Innovációs és Technológiai Minisztérium, valamint az innovációért és technológiáért felelős miniszter. A miniszter felelős az energiapolitikáért. A miniszter feladata azon jogszabályok előkészítése, amelyek

- a villamosenergia-ellátásra és földgázellátásra,
- a távhőszolgáltatásra, a központi fűtésre és melegvíz szolgáltatásra,
- a behozott kőolaj és kőolajtermékek biztonsági készletezésére,
- az atomenergia békés célú alkalmazására,
- a bioüzemanyagok és más megújuló üzemanyagok közlekedési célú felhasználására, a megújuló energiaforrások hő- és villamosenergia-termelési céllal történő felhasználására, valamint az energiahatékonyság és energiatakarékosság fokozása érdekében teendő lépésekre, és
- a klímapolitikára

vonatkoznak.¹⁶

Az innovációért és technológiáért felelős miniszter feladatkörében eljárva jelentőséget tulajdonít a globális és környezetvédelmi szempontoknak, gondoskodik a fenntartható gazdasági fejlődés, az energiagazdálkodás és energiahatékonyság stratégiai feltételének megteremtéséről – így kidolgozza és végrehajtja az energiapolitikai, energiahatékonysági, épületenergetikai és épület - energiatakarékossági programokat -, valamint vezeti a felújítandó központi kormányzati épületek nyilvántartását.¹⁷

A Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal (Hivatal) végzi az engedélyező, felügyeleti és árszabályozó tevékenységet. A Hivatal önálló szabályozó szervnek minősül jogállása szempontjából, tevékenységét törvény vagy törvényi felhatalmazás alapján kiadott jogszabály szabályozhatja. Költségvetését kizárólag az Országgyűlés szabályozhatja. A Hivatal elnökét a miniszterelnök nevezi ki, mandátuma 7 évre szól. Az elnök feladatai és munkája ellátása érdekében Elnöki Kabinet működik, amelynek vezetője az igazgató.¹⁸

¹⁶ A Kormány tagjainak feladat – és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet 122. § (1)

¹⁷ Borsa Dominika - Gyurita Rita - Hulkó Gábor: Az energetikai igazgatás p. 461.

¹⁸ <http://www.mekh.hu/vezetok> [Letöltés dátuma: 2022.02.15]

Az energetikai ágazathoz kapcsolódó tevékenységek nagy részét csak a Hivatal által kiadott engedély birtokában lehetséges végezni. Ilyen tevékenység például a villamosenergia vagy földgáz-kereskedelem, illetve a szállítási rendszer üzemeltetése is.

A Hivatal határozatokat hozhat, rendeleteket alkothat, ajánlásokat és útmutatókat adhat ki. A Hivatal nem testületi szervként működik.¹⁹ A feladatainak megfelelő ellátása és az integráció előmozdítása érdekében, külföldi hatóságokkal együttműködési megállapodást köthet, törvény rendelkezései szerint információkat cserélhet, ha külföldi hatóság államával nemzetközi együttműködési megállapodás köti össze. A Hivatal az Energiaszabályozók Regionális Egyesületének (Energy Regulators Regional Association, rövidítve: ERRA) tagja lehet, amelynek célja a tagok közötti együttműködés, információcsere és energiaszabályozás fejlesztése.²⁰ Az Egyesület intézmények közötti nonprofit szervezet, amely az energiaszabályozás fejlesztésére hivatott a részes államok közös céljai elérése érdekében. Az Energiaszabályozók Regionális Egyesülete nagyon sikeres regionális együttműködésnek tekinthető, mivel lefedi Európa, Ázsia, Afrika, Közel-Kelet, valamint Észak- és Dél-Amerika területét is. Magyarország esetében az Egyesület által szabályozott területek az áram, földgáz, fűtés, valamint a víz és elhasznált vízzel való gazdálkodás.²¹

A Hivatal, mivel szabályozása több területre is kiterjed, együttműködik és együttműködési megállapodást köthet a Magyar Nemzeti Bankkal, a Gazdasági Versenyhivatallal, a Nemzeti Adó -és Vámhivatallal, a fogyasztóvédelmi hatóság szerepet ellátó szervezettel, valamint más, személyi és szervezeti ellenőrzést ellátó szervezettel.

4. Hazai energiaszektor árának szabályozási rendje

A villamosenergia-szektor fogyasztói árának részei a rendszerhasználat díj (RHD)-infrastruktúra megfizetése, a pénzeszközök, energiaadó, az általános forgalmi adó (ÁFA), valamint a termékdíj. A termékdíj lehet hatóságilag szabályozott vagy szabadpiaci érték, viszont a pénzeszközök és ÁFA állami monopólium, hatósági szabályozás alá esik.

A Hivatal elnöki rendelettel szabályozza a rendszerhasználatot, amely által pedig az infrastruktúra megfizetése történik. A rendszerhasználat szabályozásának célja egy megfizethető tarifa létrehozása a fogyasztók számára.

¹⁹ <http://www.mekh.hu/vezetok> [Letöltés dátuma: 2022.02.15]

²⁰ Borsa Dominika - Gyurita Rita - Hulkó Gábor: Az energetikai igazgatás p. 462.

²¹ <https://erranet.org/about-us/what-is-erranet/> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 10.]

A villamosenergia-szektor jellemzője, hogy sok erőmű leállt, mert jelenleg drágábban termelnek, mint amennyibe az import villamos energia kerül. Ez a rendszerhasználati díj meghatározásának szempontjából azt jelenti, hogy azokat a számításokat, díjakat, amik a villamos energia importjával vannak összefüggésben, vagyis a Magyar Villamosenergia-ipari Átviteli Rendszerirányító Zrt. (MAVIR) szállító és átviteli rendszerének a díjai, nagyon nagy pontossággal kell figyelembe venni

A rendszerhasználati díj energia alapon van meghatározva, (Ft/ kWh), ami azt jelenti, hogy a hálózaton átáramló energia után kell fizetni.²²

Magyarországon a rezsicsökkentési program bevezetéséig egy folyamatos deregulációs²³ tendencia volt jellemző a lakossági tarifa szabályozására. Korábban, a privatizáció után minden más országban az energiaszektor hagyományosan állami monopol struktúrákban épült fel, így példának okáért Magyarországon egy állami vállalat, az 1963-ban alapított Energetika Zártkörűen Működő Részvénytársaság látta el ezt a feladatot, Franciaországban pedig az Électricité de France (EDF) állami vállalat felel a szektorért.

Ezt a folyamatot követte egy piaci liberalizáció, amelynek egyik komponense a privatizáció. Ennek során a nyugati államokban sorra értékesítették az állami vállalatokat, amelyek ezáltal magánkézbe kerültek.

Az európai uniós csatlakozások miatt elindult egy lassú folyamat, amely a piac felosztására irányult. Magyarországon a privatizáció eredményeképp kialakult egy egészségtelen céges tulajdonosi struktúra, mivel kis számú külföldi vállalat tulajdonhoz jutott, s ezáltal vertikálisan integrált portfóliók jöttek létre. Ez azt jelenti, hogy egy vállalkozás tevékenysége a termelési (szolgáltatás-előállítás) folyamat értékláncának több egymást követő szakaszát fogja át, a vállalkozás az értéklánc különböző szintjein elhelyezkedő piacokon egyaránt jelen van, vagyis minden szinten pozíciójuk van.²⁴ Ezáltal egy monopol-oligopol struktúra alakult ki, tehát a piacon egyáltalán nem volt verseny, mivel a piacot kevés vállalat alkotta, amelyek piaci erőfölénnyel rendelkeztek.²⁵

Világszerte mindenhol van valamilyen szintű hatósági szabályozás az árazási szabályokat illetően, ebben a hatóságok szabályozzák a vállalatok működését. Amikor az

²² <https://infostart.hu/interju/2021/12/23/okros-oszkar-a-rezsicsokkent-es-egy-gat-amely-mogott-nem-mindegy-mekkora-hullamok-csapkodnak> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 03]

²³ a szabályozottság mértéke csökkent <https://idegen-szavak.hu/deregul%C3%A1ci%C3%B3> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 12.]

²⁴ https://www.mimi.hu/marketing/vertikalis_integracio.html [Letöltés dátuma: 2022. 03. 11.]

²⁵ <https://hu.economy-pedia.com/11040214-difference-between-monopoly-and-oligopoly> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 11.]

államok feloldották ezt a szabályozást, a vállalatok nem kényszerültek az árak leszorítására, ezért Magyarország meglehetősen drága országnak minősült az energiaárak tekintetében.

2010-ben vásárlóerő paritás²⁶ módszere alapján Magyarország rendelkezett a legdrágább lakossági energiaárral, ennek következtében viszont társadalmi problémák jelentkeztek. Megnőtt az energiaszegénység, s minden negyedik háztartás Magyarországon fizetési nehézségekkel küzdött. Erre a társadalmi problémára adott választ a rezsicsökkentési program 2010-ben, amely 2 fő célt tűzött ki az egészségtelen, külföldi szereplők részvételével zajló piac megszüntetésére. Cél volt a nemzeti tulajdon energiaszektorba való visszaépítése és az energiavállalatok profitjának leszorítása (ez 40%-os eszközarányos megtérülést jelentett). Ezen célokat a hatósági árazás bevezetésével kívánta elérni. Itt szükséges megemlíteni a 2013. évi LIV. törvényt a rezsicsökkentések végrehajtásáról, amelyben kifejezésre kerül az, hogy „a rezsicsökkentés fontos célja a lakosság életszínvonalának javítása, illetve annak biztosítása, hogy az emberek a rendelkezésre álló jövedelmek minél nagyobb részével szabadon gazdálkodhassanak. Az energiaszolgáltatások tekintetében nincs valódi verseny, ezért az állampolgároknak rendkívül korlátozott a választási lehetőségük a tekintetben, hogy a magasnak vélt szolgáltatási és energia díjak helyett olcsóbbat vegyenek igénybe.”²⁷

Az Európai Unióban az Európai Bizottság részéről észrevehető a nagy szabályozói törekvés a dereguláció irányába. Az emögött meghúzódó háttérmotiváció az, hogy az Európai Bizottság egy nagy közös európai energiapiac létrehozását, kialakítását szorgalmazza, amely koncepciót Energiaunióknak nevez (a dolgozatban ez később bővebb kifejtést nyer). Ezen koncepció megvalósítása viszont csak úgy lehetséges, ha az egyes tagállamokban közös szabályozás van. Az Európai Unió a dereguláns-liberális struktúrát tartotta megfelelőnek, és ebbe az irányba próbálnak tagállamaira ösztönző hatást gyakorolni. A magyar rezsicsökkentési program viszont ennek szöges ellentéte, ezért számos eljárás is indult Magyarország ellen, amelyeket végül meg is nyert az ország.

Az ősszel kirobbanó energiaválság hatására az imént említett dereguláns-liberális struktúrához fűződő tendencia megfordult, és a tagállamok sorra, egymást követve jelentették be azt, hogy hasonló árazást vezetnek be, mint ami Magyarországon van, azaz mint amilyen a

²⁶ Vásárlóerő-paritás magyarázata: az elmélet szerint a mindenkori árfolyamok a két ország fogyasztói árszínvonalának kifejezői, meghatározása pedig a két ország fogyasztói árindexeinek összevetésével végezhető el. A vásárlóerő-paritás mint számítási módszer méri, hogy mennyi terméket és szolgáltatást lehet vásárolni egy valutában egy másik valutához mérve, figyelembe véve a különböző országokban eltérő árakat. A vásárlóerő-paritásnak rendkívül sok változata van, amelyek számítási módszerben eltérnek egymástól, az alap gondolat azonban mindig közös: a reális árfolyam megállapítására törekszenek. <http://ecopedia.hu/vasarloero-paritas> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 13.]

²⁷ 2013. évi LIV. törvény a rezsicsökkentések végrehajtásáról

rezsicsökkentési program. A 2022. márciusi Európai Unió csúcstalálkozón már meg is jelent egy javaslat, amely a rezsicsökkentéshez hasonló struktúrát jelenít meg. Ahogy a későbbiekben a dolgozat szól erről, az Európai Unióban megfigyelhető egy hatékonysági (környezetvédelmi szempontokat előtérbe helyező) motiváció, míg a magyar politika általában a fogyasztót helyezi előtérbe. Ez a tendencia az imént említett módon látszik megfordulni.

Az Európai Unió és Magyarország között a mai napig megfigyelhető az árvita az energiaszektorról illetően, mivel alapvetően nem tudnak megegyezni abban, hogy az alacsony lakossági energiadíjak milyen hatásokkal rendelkeznek a társadalom, illetve a gazdaság helyzetére.

A Bizottság véleménye szerint az alacsony lakossági díjazás nem célravezető, mivel azok nem ösztönzik megfelelő mértékben a fogyasztókat az energiahatékonyságra. A magyar kormány állásfoglalása szerint viszont az alacsony energiaárak jók, mivel a lakossági kereslet árrugalmassága nagyon alacsony, vagyis az adott társadalom vagy egy háztartás az egységnyi árváltozásra kis mértékben, vagy egyáltalán nem képes reagálni. Megállapítható valamint az is, hogy az energiaár növelése vagy csökkentése hiábavaló, mivel a lakosok és fogyasztók saját fogyasztásukat nem igazítják az energia árához, az ár növekedésével nem jár az energiafogyasztás csökkenése. Ezt a kijelentést bizonyítja az is, hogy az elmúlt egy évben az Európai Unióban 55%-os energiaár növekedés volt megfigyelhető, viszont ez nem eredményezte a fogyasztás hasonló arányú csökkenését.

4. Magyarország energetikai közpolitikája

A magyar energiaszektor jogi szabályozásának körbejárása után a hazai energiaszektorra érintő közpolitikáról ejtek szót. Magyarország energetikai közpolitikája valójában egy célrendszer, amelyben egy elérendő vízió jelenik meg. A jövőbeni optimálisan legjobbnak tartott elképzelés önmagában nem volna elegendő, ezért több stratégia, ezen belül stratégiai pontok, projektek megvalósítását szorgalmazza a jogalkotó, amely stratégiák által elérhetőbb az általános cél.

A stratégia szó a hadvezetés tudományából ered, jelentése a küzdelem gondosan megtervezett menete.²⁸ Az energiaszektor magyar közpolitikájának kapcsán is megfigyelhető ez a gondos

²⁸ <https://idegen-szavak.hu/strat%C3%A9gia> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 16.]

megtervezettség, az adott célkitűzések és az azokhoz tartozó stratégiai pontok részletes bemutatásával folytatom.

4. 1. A Nemzeti Energiastratégia alapelvei

Az állam makrogazdasági irányításának része az energiapolitikák összehangolása. Hazánkban az uniós meghatározottságon túl két alapidokumentumot szükséges megemlíteni az energiapolitika kapcsán.

Az első a Nemzeti Energiastratégia 2030, kitekintéssel 2040-ig (Energiastratégia), a második pedig Magyarország Nemzeti Energia- és Klímaterve (Klímaterv).

Az Energiastratégia 2030-ig határozza meg a hazai energiaszektor átalakítását célzó legfontosabb célkitűzéseket és az azok elérését szolgáló legfontosabb intézkedéseket. A célok elérését tematikus programok támogatják, a megvalósítás 40 projekten keresztül történik. Kiemelendő, hogy a gazdaság fejlődése és a klímavédelem céljai nem ellentétesek, hanem erősítik egymást.

Az Energiastratégiát és a Nemzeti Energia- és Klímatervet egyaránt a gazdaságfejlesztés kontextusába kell helyezni. A stratégia 5 alapelvvvel rendelkezik. Az egyensúly elve, amely megjelenik a klímavédelemben, versenyképességben és ellátásbiztonságban; a költséghatékonyság elve, amelynek jelentősége az elmaradott régiókban van, a GDP konvergencia miatt fontos. Az addicionális hasznok jelentőségének elve, amely magába foglalja a klímavédelmet, az importfüggőség csökkentését, rezsicsökkentés fenntartását és az innovatív gazdaságfejlesztést. A technológia semlegesség elve az energiatakarékosság, a megújuló energia hasznosítása és a nukleáris kapcsolatok fenntartása szempontjából bontakozik ki. Az utolsó alapelv pedig az igazságos átmenet elve, amelynek lényege Államtitkár úr szavaival élve az, hogy „senkit ne hagyjunk hátra”.²⁹

Az energiastratégia négy fő program mentén épül fel.³⁰

²⁹Tájékoztató a Magyar Kormány energia- és klímapolitikai irányairól, céljairól, tevékenységéről, 2019.
https://www.parlament.hu/documents/129646/4032966/FFB_2020_01_21_Energia_es_klima_strategia_allamtitkari_EK%C3%81T_final.pdf/b4e3cf27-cc69-9bab-0e08-44c44d839076?t=1579786171685 [Letöltés dátuma: 2022.02.10]

³⁰https://www.parlament.hu/documents/129646/4032966/FFB_2020_01_21_Energia_es_klima_strategia_allamtitkari_EK%C3%81T_final.pdf/b4e3cf27-cc69-9bab-0e08-44c44d839076?t=1579786171685 [Letöltés dátuma: 2022.02.10]

A hazai energiastratégia középpontjában a fogyasztó áll. A fogyasztóközpontú energiaellátás létrehozásához 3 stratégiai cél kapcsolódik.

Az első a fogyasztók energetikai rezsikiadásainak fenntartható módon a minimális, a szolgáltatások költségét fedező szinten való tartása, amely célhoz kiemelt fontosságú javaslat a fogyasztók energia-megtakarítását ösztönző energiahatékonysági kötelezettségi rendszer bevezetése. Emellett a témához még két projekt kapcsolódik, a villamos energia és földgáz nagykereskedelmi termékpiaci verseny erősítése, illetve a villamos energia, földgáz és távhő hatásági árszabályozások korszerűsítése.

A második cél az energiafüggetlenség fogyasztói szinten való újraértelmezése, ezzel a saját célra történő, decentralizált, azaz háztáji energiatermelés támogatása. E célkörben már pozitív eredményű projektek is szerepelnek, így a háztartások megújulóenergia-beruházásainak ösztönzése és a helyi, megújuló energiaforrásokra építő települési energetikai beruházások támogatása. További projekt ebben a témában az energiaközösségek kialakításának ösztönzése.

A harmadik cél a fogyasztói választás kiterjesztése a digitalizált ügyintézés és az egyetemes szolgáltatási csomagok bővítése révén. A célhoz kapcsolódó kiemelt fontosságú javaslat az okosmérő-program a villamos energia -és földgáz szektorban. További projekt a fogyasztó oldali válaszadásra épülő szolgáltatások ösztönzése, a független aggregátorok megjelenését segítő szabályozás kidolgozása, és a differenciált egyetemes szolgáltatói csomagok kialakítása a villamos energia és földgáz szektorokban. Már pozitív eredményként említhetjük meg a szolgáltatói ügyintézés digitalizációs programot és a távfűtött lakások szabályozhatóvá tételét és a költségosztókkal történő felszerelését.³¹

A program következő eleme az energiaellátás biztonságának megerősítése, amely szintén a fogyasztók védelmét szolgálja. Ehhez 4 stratégiai cél kapcsolódik, amelyek lényegét a következő sorokban fejtem ki.

Az első cél az energiaimport-függőség csökkentése a hazai szénhidrogén- és megújuló erőforrások fokozott hasznosításával. E cél kiemelt fontosságú projektje a nem-konvencionális szénhidrogén-kutatás és kitermelés ösztönzése. Már pozitív eredményként említendő meg a sikeres szénhidrogén és geotermikus koncessziós rendszer finomhangolása. További projekt a

³¹https://www.parlament.hu/documents/129646/4032966/FFB_2020_01_21_Energia_es_klima_strategia_allamti_tkari_EK%C3%81T_final.pdf/b4e3cf27-cc69-9bab-0e08-44c44d839076?t=1579786171685 [Letöltés dátuma: 2022.02.10]

cél eléréséhez a Geotermikus Kutatási Kockázati Alap létrehozása és a biogáz, - a biometán, - és a nem földgázalapú hidrogén-felhasználás ösztönzése a földgáz-fogyasztás mérséklése érdekében.

Kiemelt helyen áll a régiós áram- és gázpiaci integráció erősítésének kérdésköre. E tárgyban már elért pozitív eredmény a magyar-horvát gázpiac összekapcsolása, további projekt viszont a magyar-szlovák, magyar-szlovén és egy újabb magyar-román határkeresztesző villamos energia távvezeték megépítése, illetve a szervezett áram- és gázpiacaink régiós szerepét és likviditását növelő projektek előmozdítása.

A következő stratégiai cél a biztonság megerősítéséért a gázpiaci diverzifikációs politika folytatása a fekete-tengeri és a cseppfolyós földgázforrások elérése érdekében és a földgáztárolói kapacitások kihasználásának javítása. A célhoz tartozó projekt a román-magyar kétirányúsítás/ bővítés, a magyar-szlovák-osztrák és magyar-szlovén-olasz gázszállítási folyosók megvalósítása és az LNG-elérés megteremtése. Pozitív eredmény ebben a körben a hazai gáztárolás régiós versenyképességének növelése volt.

A következő célkitűzésben az állam garantálja, hogy a hazai árutermelő kapacitások megfelelő volumenben és összetételben rendelkezésre álljanak. Ehhez a célhoz kapcsolódó projekt a stratégiai vagy üzemzavari/hálózati tartalékrendszer kidolgozása.

A program az energiaszektor klímabarát átalakításának végrehajtásának érdekében további stratégiai célokat állít. Véleményem szerint ez az átalakítás különösen fontos szempont a 21. században, mivel a környezetvédelem és fenntartható fejlődés a jövő nemzedékeinek életét is meghatározhatja, ezért reparatív és preventív politikát szükséges folytatni az energiaszektor tárgyalása során is. A klímabarát energiához 3 stratégiai célt kapcsolt a Minisztérium.

Első helyen említi a villamos energia -szektor szennyezőanyag kibocsátásának további csökkentését, s e kérdéskörben már elért pozitív eredmény a PV-kapacitások jelentős bővítése, a METÁR tendereztetés rendszerének meghonosítása. Kiemelt fontosságú javaslat az alacsony széndioxid-kibocsátásra alapuló jövőkép és kapcsolódó régiófejlesztési program kialakítása a Mátrai Erőmű és a hevesi régió számára. Projekt a célhoz a Paksi Atomerőmű kapacitásainak pótlása és a villamos energia-rendszer rugalmasságát növelő szabályozás révén a megújuló alapú termelés integrációjának elősegítése.³²

³²https://www.parlament.hu/documents/129646/4032966/FFB_2020_01_21_Energia_es_klima_strategia_allamti_tkari_EK%C3%81T_final.pdf/b4e3cf27-cc69-9bab-0e08-44c44d839076?t=1579786171685 [Letöltés dátuma: 2022.02.10]

A Stratégia szem előtt tartja az energiafogyasztás csökkentését is, szorgalmazza az ezzel kapcsolatos innovatív megoldások megtalálását és alkalmazását. Projekt a cél eléréséhez a költséghatékonyságot és a klímabarát átalakulást ösztönző (ár)szabályozás általánossá tétele az alapvető energiaágazatokban (így a villamosenergia, földgáz, valamint a távhő).

A fogyasztás csökkentéséhez annak környezetvédelmi és ökoetikai jellegéből adódóan közel álló cél a távhőszektor zölddé és versenyképessé tétele. Ehhez a célhoz kapcsolódó kiemelt fontosságú javaslat az energiahatékony és megújuló távhő program kidolgozása és megvalósítása, illetve az anyagukban nem hasznosítható hulladékok hőtermelésben való fokozottabb hasznosítása a hulladék hierarchia alapján.³³

A program utolsóként megemlített célja az energetikai innovációban és a klímaváltozás elleni küzdelemben rejlő gazdaságfejlesztési lehetőségek kihasználása, amelyhez 5 stratégiai cél kapcsolódik.

Általános cél az energetikai innovációs lehetőségek feltérképezése és támogatása. Ebben a tárgykörben elért pozitív eredmény az innovációs (pilot) projektek kidolgozása és megvalósítása, kiemelt fontosságú javaslat pedig az innovatív megoldások alkalmazását segítő szabályozói környezet kialakítása.

Emellett célul tűzi ki a Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia végrehajtását, amelyhez kapcsolódó projekt a Magyar Éghajlatváltozási Értékelő Jelentés elkészítése.

Újabb környezetcentrikus stratégiai pontok jelennek meg e céllal kapcsolatban is. Ilyen a közlekedés-zöldítési program végrehajtása is, amelyhez kapcsolódó projekt a hazai fejlett bioüzemanyag-gyártás és a kombinált vasúti és közúti szállítás elterjedésének ösztönzése. Kiemelt fontosságú javaslat az elektromobilitási és alternatív üzemanyagtöltő-infrastruktúra fejlesztése. Már pozitív eredmény pedig a Zöld Busz Program végrehajtása, amelynek célja a közösségi közlekedésben résztvevő autóbusz-állomány cseréje, ezzel egyidejűleg a hazai buszgyártás ösztönzése, az üzemeltetett buszok átlagéletkorának, a buszos közlekedés károsanyag-kibocsátási értékeinek és fenntartási, üzemeltetési költségeinek csökkentése, továbbá az utazási szolgáltatások minőségének javítása.³⁴

³³https://www.parlament.hu/documents/129646/4032966/FFB_2020_01_21_Energia_es_klima_strategia_allamti_tkari_EK%C3%81T_final.pdf/b4e3cf27-cc69-9bab-0e08-44c44d839076?t=1579786171685 [Letöltés dátuma: 2022.02.10]

³⁴ <https://zoldbusz.hu/zold-busz-program/> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 06.]

Fontos stratégiai pont a vállalat-zöldítési program végrehajtása, amely cél érdekében elért pozitív eredmény az energiahatékonysági TAO kedvezmény finomítása. A projektek közé tartozik a KKV-k termelési folyamatainak energiahatékonysági korszerűsítése és a vállalati szféra saját célú megújulóenergia-termelését és energiahatékonysági beruházásait támogató program.

Végül a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás jegyében megemlítendő a különböző gazdaságfejlesztési lehetőségek kihasználása is, ennek érdekében születtek meg a Szigetköz, Balaton és egyéb vízgazdálkodási projektek, és a Nyugat Balkáni Zöld Alap.³⁵

4. 2. Általános célok

A hazai stratégiáról elmondható, hogy széleskörűen definiálja a magyar energetikai célokat, és pontosításokkal, a célokat és irányokat kifejtve mutatja be azt. Nincsen egy konkrét, ágazati kódex az ipari tevékenységek sokszínűsége miatt, helyette az egyes alágazatok vonatkozásában többszintű (többlépcsős, azaz törvényi és rendeleti szintű szabályokból álló) keretszabályozással találkozunk. A stratégia programot nyújt az energiaszektor innovációjára. A 2030-ra vonatkozó kiemelt Energia- és Klímapolitikai célszámokat az energiaunió dimenziói alapján csoportosíthatjuk, így a dekarbonizáció és az energiahatékonyság kérdéskörén. A keretszabályozás alkalmazása segít megőrizni az ágazat integritását, mégis teret engedve a dinamikus szabályozásoknak, amelyet a kormány vagy az ágazatért felelős miniszter jogalkotása tölthet fel tartalommal.³⁶

5. Az Európai Unió energiapolitikája

Magyarország tagállamként az Európai Unió szervei által hozott rendelkezéseket – határozatokat, rendeleteket, iránymutatásokat, ajánlásokat és véleményeket – a saját jogrendbe kötelezően át kell ültetni, illetve a döntéshozás során is figyelembe kell venni, így fontos, hogy az Európai Unió energiapolitikájával és energiaszektorra érintő céljairól is szó essen.

³⁵https://www.parlament.hu/documents/129646/4032966/FFB_2020_01_21_Energia_es_klima_strategia_allamti_tkari_EK%C3%81T_final.pdf/b4e3cf27-cc69-9bab-0e08-44c44d839076?t=1579786171685 [Letöltés dátuma: 2022.02.10]

³⁶ <https://zoldbusz.hu/files/NE2030.pdf> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 10.]

5. 1. Jogalap

Az Európai Unió energiapolitikájának jogalapja az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) XXI. cím alatt található 194. cikke az energiáról.

„194. cikk

(1) A belső piac létrehozása, illetve működése keretében, valamint a környezet megőrzésének és javításának szükségességére tekintettel az Unió energiapolitikájának céljai – a tagállamok közötti szolidaritás szellemében – a következők:

- a) az energiapiac működésének biztosítása,
- b) az energiaellátás biztonságának garantálása az Unión belül,
- c) az energiahatékonyság és az energiatakarékosság, valamint az új és megújuló energiaforrások kifejlesztésének előmozdítása; és
- d) az energiahálózatok összekapcsolásának előmozdítása.”³⁷

A jogalap meglétével az EU szervei különös rendelkezéseket hoztak az energiapolitika általános elveivel kapcsolatban. Így rendelkezik az EUMSZ az ellátás biztonságáról 122. cikkében, az energiahálózatokról az 170-172. cikkeiben, a belső energiapiacról a 114. cikkben és a külső energiapolitikáról a 216-218. cikkeiben. Az EUMSZ mellett a 37. számú jegyzőkönyv tisztázza az Európai Szén- és Acélközösséget létrehozó szerződés 2002-es lejáratából eredő pénzügyi következményeket. Az atomenergia területén pedig a legtöbb uniós intézkedés jogalapjául az Európai Atomenergia-közösség létrehozásáról szóló, 1957-es EURATOM- Szerződés szolgál.³⁸

5. 2. Az Európai Unió közpolitikájának fő céljai

Az energiapolitika területén az EU által leküzdendő kihívások között szerepelnek a növekvő importfüggőség, a korlátozott diverzifikáció, a magas és változékony energiaárak. Az uniós energiapolitika középpontjában az integrált energiapiacra, az energiaellátás biztonságára és az energiaágazat fenntarthatóságára irányuló különféle intézkedések állnak.

³⁷ Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 194. cikk
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 04]

³⁸ Az EU és én. Európai Unió Kiadóhivatala. Luxembourg. 2020. p. 42.

A 2015-ben megszületett energiaunió értelmében az EU energiapolitikájának 5 fő célja van, összefoglalóan a diverzifikálás („Európa energiaforrásainak diverzifikálása, az energiabiztonság garantálása az uniós országok közötti szolidaritás és együttműködés révén”), a belső energiapiac („a teljes mértékben integrált belső energiapiac működésének biztosítása, lehetővé téve az energia EU-n belüli szabad áramlását a megfelelő infrastruktúra révén, műszaki vagy szabályozási akadályok nélkül”), az energiahatékonyság („az energiahatékonyság javítása és az energiaiimporttól való függés csökkentése, a kibocsátások csökkentése, valamint a munkahelyteremtés és a növekedés ösztönzése”); a dekarbonizáció („a gazdaság dekarbonizációja és az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság irányába történő átalakulás a Párizsi Megállapodással összhangban”); az innováció („karbonszegény és a tisztaenergia-technológiákkal kapcsolatos kutatás előmozdítása, valamint a kutatás és az innováció előtérbe helyezése az energetikai átállás ösztönzése és a versenyképesség javítása érdekében”).³⁹

Az EUMSZ 194. cikke a tagállamok közötti szolidaritásnak megfelelően megosztott hatáskör alá rendeli az energiapolitika egyes területeit, ezzel felszínre hozva a közös energiapolitika intézményét. Ugyanakkor a cikk (2.) bekezdése szerint

„Ezek az intézkedések – a 192. cikk (2) bekezdésének c) pontját nem érintve – nem befolyásolhatják a tagállamok jogát az energiaforrások kiaknázására vonatkozó feltételek meghatározására, továbbá nem befolyásolhatják a tagállamok különböző energiaforrások közötti választását és energiaellátásuk általános szerkezetét.”⁴⁰

A szabályozás soft law jellegű, mivel nem hoz éles döntéseket a tagállamok belső energiapolitikáját illetően, széles a diszkrepancia lehetősége a tagállamok között, ezáltal viszont az Energiaunió megteremtése távoli és nehezen elérhető cél marad.

³⁹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/68/energiapolitika-altalanos-elvek> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 04.]

⁴⁰ Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 194. cikk <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 04.]

5. 3. Tiszta energia minden európainak

Európai Bizottság 2015. februárjában közzétette az energiaunióra vonatkozó stratégiát, amelynek célja egy olyan energiaunió kiépítése, amely biztonságos, fenntartható, versenyképes és megfizethető energiaellátást biztosít az uniós háztartások és vállalkozások számára.

Az általános politikai keretet a 2030-ig elérendő célok alkotják, így az üvegházhatású gázok kibocsátásának nagyarányú csökkentése, a megújuló energiaforrások arányának növelése az energiafogyasztásban, az energiahatékonyság növelése és az EU villamosenergia-rendszereinek összekapcsolása.

A Bizottság 2016-ban előterjesztett csomag javaslata a „Tiszta energia minden európainak” címet viseli, összesen nyolc jogalkotási javaslatból áll, amelyek az irányításra, a villamosenergia-piac szerkezetére, az energiahatékonyságra, a megújuló energiára és a szabályozó hatóságokra vonatkozó szabályokra vonatkoznak. A csomag utolsó eleme az energiaunió irányításáról szóló rendelet, amelyet 2019-ben fogadtak el, s amelynek értelmében az uniós tagállamoknak 10 évre szóló integrált nemzeti energia-és klímatervet kell kidolgozniuk a 2021-2030 közötti időszakra, és kétévente jelentési kötelezettségük van az elért eredményekről, valamint említést kap a Párizsi Megállapodás céljainak elérése is, amelynek érdekében a tagállamoknak hosszú távú nemzeti stratégiákat kell kidolgozniuk.⁴¹

A belső energiapiac megvalósításával kapcsolatos rendelkezések megalapozzák a megfizethető energiaárak biztosítását, megadja a zöld energiába való beruházásokhoz szükséges árjelzéseket, garantálja az energiaellátás biztonságát és megnyitja a legkevésbé költséges utat a klímasemlegesség felé.

Az Egyesült Királyság Európai Unióból való 2019-es kilépése is hatást gyakorolt az uniós energiapolitika létre, mivel erre tekintettel változásokat vezettek be az EU energiahatékonysági politikájában és az energiaunió irányításában. A 2019/504. határozat⁴² technikai kiigazításokat hajtott végre a 2030-ra előre jelzett energiafogyasztási adatokon, hogy azok megfeleljenek a 27 tagállamból álló Uniónak.

⁴¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_19_2993 [Letöltés dátuma: 2022. 02. 04.]

⁴² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/504 határozata (2019. március 19.) az energiahatékonyságról szóló 2012/27/EU irányelvnek és az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról szóló (EU) 2018/1999 rendeletnek a Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának az Unióból való kilépése miatt történő módosításáról.

Az Európai Unió és az Egyesült Királyság energetikai és éghajlati céljai közel állnak egymáshoz, ezért 2021. áprilisában együttműködési megállapodást kötöttek.⁴³ A megállapodás megteremti az együttműködés keretrendszerét a megújuló energia és klímaváltozás terén. A megállapodás érvényét veszti, ha az Európai Unió vagy az Egyesült Királyság megszegi a 2015-ös párizsi klímaegyezményt. Fontos és aktuális, hogy 2022 áprilisáig mind az Európai Uniónak és az Egyesült Királyságnak új kereskedelmi megállapodásokat szükséges kidolgoznia a La Manche-csatorna alatt folytatott áram- és gázkereskedelem szabályozására.⁴⁴

5. 4. Az Európai Zöld Megállapodás

Az Európai Bizottság 2019-ben kezdődő ciklusában kulcsfontosságú céljává vált egy európai zöld megállapodás megvalósítása, egy emberközpontú gazdaság megteremtése, Európa felkészítése a digitális korra, az európai életmód támogatása, Európa globális szerepének erősítése, az európai demokrácia megerősítése.

Az Európai Bizottság 2019. december 11-én jelentette meg „Az európai zöld megállapodás” című közleményét, melynek célja az éghajlat- és környezetvédelmi kihívások kezelése. A közleményt előre rögzített ütemterv szerinti jogalkotás-sorozat követi, amely az uniós politikák széles területét lefedi, így a klímacélokban, az energiaszektorban, a közlekedésben, a környezetvédelemben, a mezőgazdaságban és az iparpolitikában is várhatóak jogszabály változások. A megállapodás iránytűje Európa klímasemlegességének elérése 2050-re, vagyis az üvegházhatású gáz-kibocsátás mértékének nettó nullára csökkentése.⁴⁵

Kiemelt szerepe van az energia-takarékosságnak, valamint az energiaunió és éghajlat-politikanak. A rendelkezések alapján az EU minden polgára számára biztosítani kell a biztonságos, fenntartható, megfizethető és versenyképes energiához való hozzáférést, viszont ez jelenti az egyik legégetőbb kihívást az európai energiarendszer számára. Ugyanakkor miközben változik a globális éghajlat és melegszik a Föld légköre, az EU a világ legnagyobb energiaimportőre (energiájának több mint felét importból fedezi), épületeinek többsége nem

⁴³ https://ec.europa.eu/info/strategy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom/eu-uk-trade-and-cooperation-agreement_en [Letöltés dátuma: 2022. 03. 02.]

⁴⁴ <https://raketa.hu/az-eu-es-az-egyesult-kiralysag-klima-es-energiapolitikai-megallapodast-kotottek> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 02.]

⁴⁵ 2019 december - European Green Deal – Európai Zöld megállapodás (https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_52_Europai_Zold_Megallapodas.pdf/b8ac0727-6099-7847-8b8f-e7288a692136?t=1591606810955) [Letöltés dátuma: 2022. 02. 01.]

energiahatékony, az elektromos áram nagykereskedelmi ára pedig 25%-kal magasabb, mint az Egyesült Államokban.⁴⁶

Azért, hogy javítani lehessen ezen a helyzeten, az EU nagyratörő klíma- és energiacélokat határozott meg, amelyeket 2030-ig kell elérni, pontosan ilyen az üvegházhatású gázok kibocsátásának 40%-os csökkentése, a megújuló energiaforrások (szél, napenergia és bioüzemanyagok) részarányának felemelése 32%-ra, az energiafelhasználás 32,5%-os csökkentése.⁴⁷ Azonban az éghajlatváltozást az EU egyedül nem tudja legyőzni. Az EU az ENSZ-ben és más nemzetközi fórumokon is a határozott globális intézkedések előmozdításán munkálkodik, így az ENSZ párizsi klímakonferenciáján 2015-ben első ízben született globális megállapodás az éghajlatváltozás elleni fellépésről. Az EU-nak jelentős szerepe volt abban, hogy ez megtörtént. Az Európai Unió vezető szerepet játszott az ENSZ 2018 decemberében a lengyelországi Katowicében megrendezett klímakonferenciáján, amelyen sor került a Párizsi Megállapodást végrehajtó új szabálykönyv elfogadására.⁴⁸

Míg a magyar energetikai közpolitikáról azt lehet elmondani, hogy fogyasztóközpontú, az Európai Unió megállapodásokban – annak ellenére, hogy az EU költségvetésének 21%-át az éghajlattal kapcsolatos projektekre költi, ezen kívül az Európai Stratégiai Beruházási Alap legalább 40%-át olyan projektek támogatására fordítják, amelyek hozzájárulnak a klímaváltozással kapcsolatos intézkedésekhez⁴⁹ - inkább az ellátásbiztonság aspektusa dominál.

6. Az uniós jog és a magyar jog kapcsolata

A magyar és az uniós célok, mint láthattuk, nem minden esetben fedik egymást, valamint a megvalósítási munkatervük is eltérő lehet. Az Unió megállapodások keretét és iránymutatást adnak a tagállamok saját politikájuk kialakításához, viszont a részletszabályozásokat minden tagállam maga szükséges, hogy meghatározza. Ennek jogalapja

⁴⁶ <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/green-deal/> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 01]

⁴⁷ <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/climate-change/2030-climate-and-energy-framework/> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 01]

⁴⁸ Az EU és én. Európai Unió Kiadóhivatala. Luxembourg. 2020. p. 42.

⁴⁹ 2019 december - European Green Deal – Európai Zöld megállapodás (https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_52_Europai_Zold_Megallapodas.pdf/b8ac0727-6099-7847-8b8f-e7288a692136?t=1591606810955) [Letöltés dátuma: 2022. 02. 01.]

amint már említésre került, az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 194. cikkének 2. bekezdése.

6. 1. Kötelezettségszegési eljárás Magyarország ellen

Az Európai Bizottság jogi lépéseket tehet, azaz kötelezettségszegési eljárást indíthat az uniós szerződések értelmében, azok ellen az európai uniós tagállamok ellen, amelyek nem hajtják végre az uniós jogot. A vélelmezett jogsértés ügyét a Bizottság az Európai Unió Bírósága elé utalhatja, a Bíróság pedig az általa hozott elmarasztaló ítéletben pénzbüntetést szabhat ki.⁵⁰

Az Európai Unió elkötelezte magát amellett, hogy a Bizottság keretstratégiája alapján előremutató éghajlat-politikával kiépíti az Energiauniót. A stratégia öt dimenzióból áll, amelyek szorosan összefüggnek egymással és kölcsönösen erősítik egymást. Ezek az energiabiztonság, szolidaritás és bizalom; teljesen integrált európai energiapiac; a kereslet csökkenését előmozdító energiahatékonyság; a gazdaság szén-dioxid-mentessé tétele, kutatás, innováció és versenyképesség. Az Energiaunió létrehozása szempontjából a hatályos energiapolitikai és kapcsolódó jogszabályok maradéktalan végrehajtása és szigorú érvényesítése elsődleges prioritás.⁵¹

Magyarország ellen számos kötelezettségszegési eljárás indult már tagállamiságának idusától kezdődően, így az energiaszektorot illetően is, mivel az energiahatékonysági irányelv teljes körű átültetését 2014 júniusi határidőig nem hajtotta végre. A Bizottság ezidáig összesen nyolc olyan tagállamnak küldött indokolással ellátott véleményt, amelyek elmulasztották a teljes átültetést, így Ausztriának, Portugáliának, Bulgáriának, Horvátországnak, Írországnak, Romániának, Lettországnak és Németországnak, két tagállammal szemben pedig bírósági keresetet indított, így 2015 márciusában Magyarországgal, később pedig Görögországgal szemben.⁵²

⁵⁰ https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/applying-eu-law/infringement-procedure_hu [Letöltés dátuma: 2022. 03. 07.]

⁵¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/HU/MEMO_15_5162 [Letöltés dátuma: 2022. 02. 24.]

⁵² <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/home/en> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 25.]

7. Aktuálpolitikai kitekintés

Az energiaszektorra érintő európai uniós és hazai közpolitikák összegzését követően fontos a téma aktualitása is. Az aktuálpolitikai kitekintés során szót ejtek az egyre gyűrűződő energiaválságról, valamint az ezt fokozó legújabb fejleményről, az orosz-ukrán háborúról. A kérdéskör alapos körüljárása végett a mindennapi hírek figyelemmel kísérése mellett a témában Dr. Hortay Olivérrel, energia- és klímapolitikával foglalkozó vezető elemzővel beszélgettem, interjút készítettem, s azt alapul véve osztom meg tapasztalataimat.

7. 1. Az energiaválság idővonala

2021 nyarától világszerte kibontakozóban van az energiaválság, amely az életünk minden aspektusára pecsétjét helyezte, leginkább az árakban érzékelhettünk változásokat az utóbbi időben. A következőekben az energiaválság okát vizsgálom meg.

A fűtési szezon energiaválsága részben annak köszönhető, hogy az európai gáztárolók töltöttségi szintje rendkívül alacsony volt, mivel Nyugat-Európában a tárolók jelentős része piaci szereplők tulajdonában áll, akik kereskedelmi megfontolásból, a profitcentrikusság figyelembevételével töltik fel azokat (így például, ha a gáz ára csökken a piacon, felvásárolnak, s ha megnő, eladnak). A 2021-es év tavaszán a gázárak 15-20 € között mozogtak, majd növekedésnek indultak, és fokozatosan emelkedtek (30 € összegre), a piaci szereplők pedig a kereskedelmi aspektust előtérbe helyezve nem vásároltak gázt, mivel annak nagyon magasán volt az ára, annak csökkenésére spekuláltak. 2021 nyarára ezen konstans áremelkedésnek megfelelően a tárolók kevés gázt táraztak be. Az Európai Bizottság és Németország ezért a tárolók működésének szigorúbb szabályozását irányozta elő, így a minimum betárolt mennyiség meghatározását és ezzel az állami ellenőrzés növekedését. Németországban a fentebb említett gáztárolók jelentős része az orosz Gazprom tulajdonában áll. A Gazprom Oroszország legnagyobb vállalata és legfőbb földgázkitermelője. Ez a vállalat importálja Európába a gázt. Németország előírta, hogy minden tárolót fel kell tölteni 90%-ra, viszont az utóbbi időben ez rendkívül bizonytalanná vált. Oroszország stratégiaileg megteheti azt, hogy a nyári időszakban magasabb áron adja az energiát, és alacsonyabb mennyiséget küldenek Európába, valamint odafigyelnek arra, hogy az árszinteket magasan tartsák. Ez a stratégia rendkívül nagy költségeket okozna Európának és más tároló tulajdonosoknak is, a gáztárolók üzemeltetői pedig veszteségesek lennének, és ezáltal hosszútávon olcsóbban lehetne hozzájutni

az energiához. Ezek az említett gáztárolók Magyarországon állami kontroll alatt állnak, s ez volt az indoka annak, hogy tavaly ősszel a magyar tárolók telítettebbek voltak, mint az uniós átlag. Ezért nagyobb mozgástere van Magyarországnak abban, hogy társadalmi szempontokat is figyelembe vehessen, ne csak kereskedelmieket.

A társadalmi szempontok figyelembevétele pedig azért fontos, mert az energiapiac rendelkezik a legvolatilisabb⁵³ árfolyammal. A hosszútávú gáztárolási szerződés kiszámíthatóbb árazást tesz lehetővé, enélkül viszont a lakosság esetében a háztartásoknak árváltozásból fakadó kockázatokat lenne szükséges viselniük és kezelniük, amely hatalmas társadalmi problémákhoz vezethetne. A hatósági szabályozás stabilitást és biztonságot ad. A rezsicsökkentés eleme emellett a számlakiegyenlítési mechanizmus, amelynek lényege abban áll, hogy ha az energiaszolgáltató profitot termel a hatósági áron, az összeget külön számlán szükséges vezetnie, s amikor magasabb a piaci ár, mint a hatóságilag rögzített ár, azt a külön számlán tárolt összegből szükséges fedezni. Az egyetemes szolgáltatás jelentős részét az MVM Energetika Zrt. (MVM) végzi, Magyarországon az MVM látja el a lakosságot, mint ügyfeleket energiával.

Az MVM integrált portfóliójába a Paksi Atomerőmű is beletartozik, ennek köszönhetően az energiaválságban az energia piaci árának megnövekedése ellenére a Paksi Atomerőmű képes továbbra is olcsóbban energiát előállítani. Ezért veszteségről nem beszélhetünk, kizárólag elszalasztott nyereségről, mivel a megtermelt energiát a piacon sokszoros áron is tudná értékesíteni.

Az orosz-ukrán háború óta pedig még súlyosabb az energiaválság, így a konfliktus hatásai is említést nyernek a továbbiakban.

Ukrajna és Oroszország konfliktusa évek óta húzódik, viszont 2022 február végén Oroszország támadást indított Ukrajna ellen. A háború égető aktualitása miatt elkerülhetetlen az, hogy a jelenlegi nemzetközi helyzet energiaszektorra gyakorolt hatásait is vizsgáljam a dolgozatomban.

7. 2. Magyarország kapcsolata Oroszországgal

Először is Magyarország Oroszországgal való kapcsolatáról ejtünk szót. 2021 szeptemberében Magyarország hosszú távú - 10 plusz 5 évre szóló - gázszerződést kötött az orosz állami gázszolgáltatóval, a Gazprommal Magyarország energiaellátásának biztosítása

⁵³ volatilis, azaz ingadozó

érdekében.⁵⁴ Magyarország kivételével sok Közép- és Kelet Európában fekvő ország az Oroszországhoz fűződő kötelekeket inkább megszüntetni kívánja, viszont Németország messze az orosz földgáz legnagyobb fogyasztója,⁵⁵ s emellett jelenleg Magyarországon a legalacsonyabb a háztartások által energiáért fizetendő összeg. Az, hogy Oroszország ellátja Magyarországot olcsó energiával problémát okoz az Európai Uniónak és a NATO-nak.⁵⁶

7. 3. Az orosz-ukrán konfliktus hatásai az energiaszektorban

2021 decemberében még nagy reményekkel rendelkezett az Európai Unió az őszele kirobbant energiaválság megoldására, miszerint a válság csillapítása csak egy módon lehetséges, méghozzá azzal, ha Oroszországból Európába tartósan nagy mennyiségű földgáz érkezik, 2022. év második felében.⁵⁷ 2021 őszen a holland gáztőzsde adatai alapján az energia ára 100 €/MegaWatt-os tételen mozgott, a korrekciónak köszönhetően télen ez 80 €/MegaWatt összegben állt. Az orosz-ukrán fegyveres konfliktus kirobbanása (2022. február 24.) előtti hétfőn ez az összeg 72 € volt. A konfliktus kirobbanásakor, február 24-én csütörtökön az energia tőzsdei ára 134 €-ra duzzadt, majd az Európai Unió korrigálása után, pénteken 93 €-val zárt.

Az ezt követő héten az Európai Unió az energiaszektorra érintő szankciók kiszabását helyezte kilátásba Oroszország részére, ennek következtében egyre erősebbé vált a politikai és társadalmi nyomás, hiszen Oroszország bevételeinek jelentős része az energiaexportból származik. Több Európai Unióban szerepet vállaló politikus nyilatkozott úgy, hogy Oroszországnak a demokrácia költségeit meg kell fizetnie, illetve felmerült az is, hogy Németország nem függ az orosz gáztól és energiától, akár a téli időszakot is meg tudná oldani az orosz import nélkül. Így az Egyesült Államok és Nagy-Britannia is tett olyan bejelentést, hogy megszünteti az orosz nyersolaj importját, illetve elhangzott a terv, miszerint az Európai Unió még az idén kétharmadával kívánja csökkenteni az Oroszországtól vásárolt földgáz mennyiségét, a brit külügyminiszter, Liz Truss nyilatkozata alapján.⁵⁸ „Egyes brüsszeli vezetők mindenáron meg akarják büntetni Oroszországot, és olyan büntetőintézkedéseket is akarnak, amelyek további kifizethetetlen terhet raknának az európai, így a magyar állampolgárok vállára.

⁵⁴ https://hvg.hu/gazdasag/20210927_szijjarto_peter_gazprom_gazvasarlasi_szerzodes [Letöltés dátuma: 2022. 02. 26.]

⁵⁵ https://hvg.hu/gazdasag/20210920_gazprom_eszaki_aramlat_foldgazellatas [Letöltés dátuma: 2021. 10. 20.]

⁵⁶ <https://www.politico.eu/article/hungary-energy-dalliance-with-russia/> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 26.]

⁵⁷ <https://maszol.ro/belfold/Nagy-Bege-Zoltan-addig-nem-csillapodik-az-energiapiac-ameddig-foldgaz-ara-100-euro-felett-van> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 23.]

⁵⁸ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220311/energetikai-szankciok-oroszorszag-ellen-uj-terv-van-keszuloben-532643#> [2022. 03. 11.]

Az Európai Bizottság alelnöke amellett érvelt, hogy csökkentsük az Oroszországból érkező gázszállításokat, és az emberek tekerjék lejjebb a fűtést az otthonukban. A brüsszeli energetikai biztos szerint minden tagállamban felkészültek arra az emberek és a vállalkozások, hogy személyesen viseljék a magasabb energiaárak okozta terheket. A magyar közéletben is vannak olyan szereplők, akik támogatják ezeket az elképzeléseket, és akár a gázcsapokat is elzárnák. Ez súlyos felelőtlenség, mivel a magyar háztartások 85 százalékát gázzal fűtik. Ha felfüggesztenék az Oroszországból érkező energiaimportot, az súlyosan veszélyeztetné az olaj- és gázellátás biztonságát, és akár két-háromszorosára is növelhetné a magyar családok terheit.”⁵⁹ Emellett hosszútávon a gazdaság leállását is eredményezné. A magyar kormány ezért erősen ellenzi a szankciók energiaszektorra való kiterjesztését, mivel az aránytalanul nagy terhet róna Magyarországra, és nem utolsó szempont a magyar családok békéje, anyagi biztonsága.

A piaci szereplők is tudatában vannak annak, hogy az Európai Unió általánosságban nagymértékben függ az orosz importtól, egyes műszaki korlátok miatt sem helyettesíthető az más forrásokkal. Az Oroszország számára kijelölt szankciók, az embargó kilátásba helyezésével a piaci félelem nagyarányú növekedésnek indult, ezért az energiaárak a korábbi 93 euróról 345 euróra növekedtek. Az árfolyam konstans jelleggel kilengő változásban van, ezt bizonyítja az is, hogy a politika embargót ellenző nyilatkozatai megjelenése után az árak 130 €-s összegre korrigáltak vissza.

Valószínű következménye ennek a folyamatnak politikai okokból az a törekvés, hogy az Európai Unió erőfeszítéseket tegyen az Oroszországtól való függetlenedés érdekében, illetve lehetséges a további LNG terminálok építése és a gázigények csökkentésére való törekvés is. Lehetséges és valószínű következmény továbbá a környezetvédelmi aspektus háttérbe szorulása, amelynek következtében inkább az ellátásbiztonsági célok kerülnek előtérbe. Ennek megjelenésére tökéletes példa Németország, ahol a tervezett szerinti ütemben mégsem zárják be a szenes erőműveket, sőt, újabb szenes kapacitások építését is tervezik.⁶⁰

Az orosz-ukrán háború árszabályozási következményei is körvonalazódnak, az országok sorra vezetnek be különböző támogatásokat, amelyek elengedhetetlenül szükségesek. Megemlítendő például, hogy Németországban az elmúlt 1 hónapban a lakossági gáztarifák 133

⁵⁹ Kormányzati Tájékoztatási Központ. Tájékoztatás a kilátásba helyezett gazdasági szankciókról. 2022. 03. 22.

⁶⁰ <https://www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/energia-angela-merkel-zoldenergia-szelenergia-szen-atomeromu-energiamix-frauhof-ise-nemetorszag-energiawende-megujulo-energia.743382.html> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 11.]

%-kal emelkedtek, amely beláthatatlan társadalmi következményekkel járna abban az esetben, ha ezeket a piaci árakat a lakosságra terhelnék majd.

A nagy piaci áremelkedés vállalati szintű szabályozási módjától sem lehet eltekinteni, ami még szintén bizonytalan. Az elmúlt hónapban több vállalat, így köztük 3 nagy német autógyár jelentette be, hogy beszünteti a gyártást, illetve a győri Audi gyárban is ellátási problémák jelentkeztek a háború kapcsán.⁶¹ Nehézséget okoz az élelmiszeriparnak is az energiaárak növekedése, mivel a legnagyobb magyar műtrágya gyár is közzétette a gyártás beszüntetését a magas árakra hivatkozva, mivel ezen helyzetben nem éri meg előállítani a termékeket, viszont a műtrágyagyártás az egész modern mezőgazdasági termelésnek alapjául szolgál. Ez a folyamat már az energiaválság kirobbanásával várhatóvá vált, viszont egyelőre nincsen kimerítő, megnyugtató megoldás, viszont az biztos, hogy hatalmas változásokat fog indukálni a piaci működésben, a szabályozásban, és az energiaszektorról való gondolkodásban is. Várható az állami szerepvállalás megnövekedése is.

Az energia piaci árát Európában nagyrészt Oroszország képes befolyásolni azzal, hogy mennyi gázt exportál Európába. Ez az energiahiányos állapotnak köszönhető, amely az egész világot érinti, helyettesítő termék pedig vagy nincsen, vagy csak magas áron és kevés számban érhető el a piacon.

Az Európai Unióban a háború kirobbanása óta az energiaszektor is érintő szankciók bevezetéséről tárgyalnak, amelyek az oroszországi energiaszállítás korlátozását vagy leállítását eredményezné. A magyar külgazdasági- és külügyminiszter, Szijjártó Péter nyilatkozata alapján az embargót illetően európai egység biztosan nem tud majd kialakulni. A magyar képvislet nem fog olyan szankciókat támogatni, melyek Magyarország energiaellátásának biztonságát kockáztatják. A földgáz, valamint a kőolajszállítás szankcionálása nagyon veszélyes Magyarország számára. Bonyolult folyamat, és pontos előkészületeket igényel az, hogy más forrással lehetne pótolni az embargóval illetett tételeket, így meg kellene nevezni, hogy honnan és milyen útvonalon lehetséges a pótlás, valamint a kőolaj esetében a feldolgozás forrásspecifikus. Ez az átalakítás 2-4 évet venne igénybe.⁶²

Ez a helyzet meglehetősen bizonytalan, mivel óráról órára újabb események történnek, ezáltal pedig a rövid -és hosszútávú következményeket sem láthatjuk át. Olyan tovagyrűző hatások lehetségesek, amelyeket jelenleg még nagyon nehéz előre jelezni, megoldásuk pedig

⁶¹ <https://www.portfolio.hu/befektetes/20220302/ellatasi-problemak-jonnek-a-gyori-audinal-az-ukran-beszallitok-miatt-530361> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 11.]

⁶² <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220321/szijjarto-magyarorszag-nem-szavazza-meg-az-eu-s-energiaszankciokat-oroszorszag-ellen-534449> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 21.]

problémát fog okozni, amelyekre viszont előbb vagy utóbb fel szükséges készülni. Hatást fog gyakorolni az ipari szektorra, valamint a háztartásokra is. Az ipari szektori változások hosszútávú következményeként megemlítendő a nemzetközi gazdasági helyzet, pontosabban a nemzetközi piacok elvesztése. A háztartások szintjén a magas árak mellett a fogyasztás csökkenésnek indul, ezáltal a szektor adóbevételeinek mértéke is alacsonyabb lesz. Az energiaárak növekedése megállíthatatlan inflációs folyamatot von maga után, ami pedig az életünk minden területére rányomja bélyegét. Így a szolgáltatások rosszabb minőségűek lesznek a magas árak miatt, ebbe beleértve akár az élelmiszereket vagy a használati eszközöket.

8. Összegzés

Dolgozatom fő témájaként az energiaszektor jogi szabályozását jelöltem meg, ezen belül az állam beavatkozásának módját, valamint a Magyarországot érintő hazai, illetve Európai Unió közpolitikák rendszerét fejtettem ki. Megállapítható, hogy Magyarország az energia tekintetében importfüggő, ennek majdnem egészét pedig Oroszország szállítja az országba. Ez a jelenlegi helyzet – az orosz-ukrán háború kirobbanása miatt – kérdéseket vet fel nemzetközi, valamint európai uniós szinten is. Ellentétek figyelhetők meg a magyar és uniós energiaszektorra vonatkozó közpolitikaiban is, ez feltűnik például abban, hogy a magyar közpolitika fogyasztóközpontú, viszont az EU inkább ellátásbiztonsági kérdéseket helyez előtérbe. A háború kirobbanása felgyorsította a diverzifikáció igényét, illetve az Oroszországtól való függőség csökkentését. Így mind az Európai Unió, mind a magyar közpolitikában foglalt stratégiai cél érvényesülését segíti elő. Magyarországon az állam a szabályozás tekintetében monopolhelyzetben van, ami egy erős strukturáltságot és hatósági szabályozást von maga után. Az állami szabályozás által lehetővé vált az, hogy hatósági árazást vezessenek be az energiaárak tekintetében a lakosság részére Magyarországon, ezzel beteljesítve hazánk erre vonatkozó stratégiai célját, a fogyasztóközpontúságot. Ezt a célkitűzést a háború hatására a saját stratégiai megfontolások ellenére több európai uniós tagállam is átvenni készül, ezért a jelenlegi magyar szabályozás és sikeresnek mondható. Fontosnak tartom megemlíteni továbbá a megújuló energiaforrásokat (nap-, szél-, vízenergia, geotermikus energia, tengeri hullámokból kinyerhető energia, valamint árapály energia), amelyek átfogó alternatívát kínálnak a jelenlegi energiaellátási megoldásokra nézve. Az államok importfüggőségét nagymértékben csökkentené az ezekre való átállás, valamint a társadalmi hatása is kiemelendő, mivel a környezettudatosabb energiahasználat hosszútávon az életszínvonal növekedését vonja maga után. Érdekesnek találom, hogy egy vis maior helyzet képes megváltoztatni évekre előre

megtervezett stratégiákat, valamint kőbe véssett alapelveket. Az orosz-ukrán háború kapcsán jogosan merülhet fel a kérdés, hogy ezeket az alapelveket, a gazdasági biztonságot, illetve az esetleges államcsőd elkerülését szorgalmazzuk, vagy inkább az etikai szempontokat tekintjük mérvadónak. Amint már említettem, az Európai Unióban jelenleg egy közpolitika ártértékelési folyamat zajlik, melynek eredményét még nem láthatjuk előre. Lehetséges, hogy a fogyasztók kerülnek előtérbe magyar mintára, a rezsicsökkentési program átvételével, de nem kizárt az sem, hogy a diverzifikáció, valamint a függetlenedés érdekében a megújuló energiaforrások alkalmazása válik népszerűbbé. Az új rendszer kiépítése bármelyik opció esetén évek munkája lesz, szóval az energiaválság, valamint a háború csak a kezdő löketet jelenti ebben a hosszú folyamatban.

Felhasznált irodalom

- (1) Borsa Dominika - Gyurita Rita - Hulkó Gábor: Az energetikai igazgatás p. 452-462.
- (2) Az EU és én. Európai Unió Kiadóhivatala. Luxembourg. 2020. p. 42.
- (3) Kormányzati Tájékoztatási Központ. Tájékoztatás a kilátásba helyezett gazdasági szankciókról. 2022. 03. 22.

Normatív források

- (4) 2007. évi LXXXVI. törvény a villamos energiáról
- (5) 2008. évi XI. törvény a földgázellátásról
- (6) 2005. évi XVIII. törvény a távhőszolgáltatásról
- (7) A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet 122. § (1)
- (8) 2013. évi LIV. törvény a rezsicsökkentések végrehajtásáról
- (9) Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 194. cikk
- (10) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/504 határozata (2019. március 19.) az energiahatékonyságról szóló 2012/27/EU irányelvnek és az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról szóló (EU) 2018/1999 rendeletnek a Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának az Unióból való kilépése miatt történő módosításáról.

Internetes források

- (11) <https://www.iea.org/fuels-and-technologies/gas> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 01]
- (12) <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html#carouselControls?lang=en> [Letöltés dátuma: 2021.12.28]
- (13) EUROSTAT, <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html#carouselControls?lang=en> [Letöltés dátuma: 2021.12.28]
- (14) <https://hugas.met.com/hu/energiapiaci-betekinto/magyarorszag-energiatermelese-fogyasztasa-eromuvek/8> [Letöltés dátuma: 2022.03.01]

- (15) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017D2112&from=HU> [Letöltés dátuma: 2022.02.11]
- (16) <https://www.origo.hu/jog/20191213-ratky-es-tarsa-ugyvedi-iroda-energia-jog-energiaszektor-tarsadalmi-elvaras.html> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 13.]
- (17) <https://zanza.tv/fogalom/monopolium> [Letöltés dátuma: 2022.01.31]
- (18) <http://www.mekh.hu/vezetok> [Letöltés dátuma: 2022.02.15]
- (19) <https://erranet.org/about-us/what-is-erra/> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 10.]
- (20) <https://infostart.hu/interju/2021/12/23/okros-oszkar-a-rezsicsokkent-es-egy-gat-amely-mogott-nem-mindegy-mekkora-hullamok-csapkodnak> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 03]
- (21) <https://idegen-szavak.hu/deregul%C3%A1ci%C3%B3> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 12.]
- (22) https://www.mimi.hu/marketing/vertikalis_integracio.html [Letöltés dátuma: 2022. 03. 11.]
- (23) <https://hu.economy-pedia.com/11040214-difference-between-monopoly-and-oligopoly> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 11.]
- (24) <http://ecopedia.hu/vasarloero-paritas> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 13.]
- (25) <https://idegen-szavak.hu/strat%C3%A9gia> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 16.]
- (26) Tájékoztató a Magyar Kormány energia- és klímapolitikai irányairól, céljairól, tevékenységéről,
2019. https://www.parlament.hu/documents/129646/4032966/FFB_2020_01_21_Ener

[gia_es_klima_strategia_allamtitkari_EK%C3%81T_final.pdf/b4e3cf27-cc69-9bab-0e08-44c44d839076?t=1579786171685](https://www.parlament.hu/documents/129646/4032966/FFB_2020_01_21_Energia_es_klima_strategia_allamtitkari_EK%C3%81T_final.pdf/b4e3cf27-cc69-9bab-0e08-44c44d839076?t=1579786171685) [Letöltés dátuma: 2022.02.10]

(27) https://www.parlament.hu/documents/129646/4032966/FFB_2020_01_21_Energia_es_klima_strategia_allamtitkari_EK%C3%81T_final.pdf/b4e3cf27-cc69-9bab-0e08-44c44d839076?t=1579786171685 [Letöltés dátuma: 2022.02.10]

(28) <https://zoldbusz.hu/zold-busz-program/> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 06.]

(29) Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 194. cikk

(30) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 04]

(31) <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/68/energiapolitika-altalanos-elvek> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 04.]

(32) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/IP_19_2993 [Letöltés dátuma: 2022. 02. 04.]

(33) https://ec.europa.eu/info/strategy/relations-non-eu-countries/relations-united-kingdom/eu-uk-trade-and-cooperation-agreement_en [Letöltés dátuma: 2022. 03. 02.]

(34) <https://raketa.hu/az-eu-es-az-egyedul-kiralysag-klima-es-energiapolitikai-megallapodast-kotottek> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 02.]

(35) 2019 december - European Green Deal – Európai Zöld megállapodás
https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_52_Europai_Zold_Megallapodas.pdf/b8ac0727-6099-7847-8b8f-e7288a692136?t=1591606810955
[Letöltés dátuma: 2022. 02. 01.]

(36) <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/green-deal/> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 01]

- (37) https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/applying-eu-law/infringement-procedure_hu [Letöltés dátuma: 2022. 03. 07.]
- (38) <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/home/en> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 25.]
- (39) https://hvg.hu/gazdasag/20210927_szijarto_peter_gazprom_gazvasarlas_i_szerzodes [Letöltés dátuma: 2022. 02. 26.]
- (40) https://hvg.hu/gazdasag/20210920_gazprom_eszaki_aramlat_foldgazellatas [Letöltés dátuma: 2021. 10. 20.]
- (41) <https://www.politico.eu/article/hungary-energy-dalliance-with-russia/> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 26.]
- (42) <https://maszol.ro/belfold/Nagy-Bege-Zoltan-addig-nem-csillapodik-az-energiapiac-ameddig-foldgaz-ara-100-euro-felett-van> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 23.]
- (43) <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220311/energetikai-szankciok-oroszorszag-ellen-uj-terv-van-keszuloben-532643#> [2022. 03. 11.]
- (44) <https://www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/energia-angela-merkel-zoldenergia-szelenergia-szen-atomeromu-energiamix-frahofer-ise-nemetorszag-energiawende-megujulo-energia.743382.html> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 11.]
- (45) <https://www.portfolio.hu/befektetes/20220302/ellatasi-problema-k-jonnek-a-gyori-audinal-az-ukran-beszallitok-miatt-530361> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 11.]
- (46) <https://www.laenderdaten.info/Europa/Ungarn/energiehaushalt.php> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 01.]
- (47) <https://qubit.hu/2022/02/28/az-eu-es-kulonosen-magyarorszag-rendkivuli-mertekben-fugg-az-orosz-gasztol-de-van-tartalek-ha-elzarnak-a-csapokat> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 02.]

- (48) <https://www.origo.hu/gazdasag/20210927-gazprom-szerzodes-alairas-gazvasarlas.html> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 12.]
- (49) <https://g7.hu/vilag/20190219/jobban-fuggnek-gazugyben-az-oroszok-europatol-mint-forditva/> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 22.]
- (50) <https://hirado.hu/belfold/cikk/2022/02/03/48-perc-a-felelos-energiapolitika-resze-az-orosz-gazvasarlas> [Letöltés dátuma: 2022. 02. 12.]
- (51) <https://elpais.com/espana/2022-03-15/sanchez-lanza-una-ofensiva-en-espana-y-en-europa-para-pactar-el-plan-de-choque-por-las-consecuencias-de-la-guerra.html> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 15.]
- (52) <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-byznys-rozhovory-mil-elektřinu-zdražuje-chybna-německá-politika-změny-evropský-trh-193513> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 17.]
- (53) <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220321/kiszamoltuk-durvan-meguti-a-magyar-gazdasagot-az-energiavalsag-534195> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 21.]
- (54) <https://www.napi.hu/nemzetkozi-gazdasag/oroszorszag-gazdasag-energia-ipar-olaj-brent.748061.html> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 11.]
- (55) <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20220321/szijjarto-magyarorszag-nem-szavazza-meg-az-eu-s-energiaszankciokat-oroszorszag-ellen-534449> [Letöltés dátuma: 2022. 03. 21.]